

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ЎРТА МАХСУС, КАСБ-ҲУНАР ТАЪЛИМИ
МАРКАЗИ**

ОИЛА ПСИХОЛОГИЯСИ

фанидан

**академик лицей ва касб-коллежлари учун
ўқув дастури**

Тошкент-2010

Ушбу дастур Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Кенгашининг 2010 йил 9 октябрдаги 2-сонли йиғилиш баёни қарорига мувофиқ, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2010 йил 21 октябрдаги 396 -сонли буйруғи билан тасдиқланди ва амалиётга жорий этилди.

Психология фанлари доктори, профессор
Ғайрат Шоумаров умумий тахрири остида

Тузувчилар:

И. Ҳайдаров - психология фанлари номзоди, доцент
Н. Соғинов - психология фанлари номзоди, доцент

Тақризчилар:

Б. Умаров - психология фанлари доктори
У.Қодиров- психология фанлари номзоди, доцент
С.Мадалиева – 1-Тошкент педагогика коллежи ўқитувчиси
М.Махмудова – Чилонзор матбаа коллежи ўқитувчиси

Нашрга тайёрлади:

Н Чиниқулов –Таълим стандартлари ва ўқув адабиётларини
такомиллаштириш бошқармаси бошлиғининг
ўринбосари

Тушунтириш хати

Ушбу оила психологияси фанидан ўқув дастури академик лицей ва касб-хунар коллежларининг ўқитувчилари ва ўқувчилари учун мўлжалланган бўлиб, оила психологияси фани замонга хос тарзда янги билимлар асосида жадал ривожланиб бораётган, жамият тараққиёти ва маънавий барқарорлик учун керак бўлган илмий фаннинг амалий соҳасидир. Бу ўқувчи ёшлар оилавий ҳаёт ва ундаги мураккаб ўзаро муносабатларнинг қонуниятлари, механизмлари ва оилага психологик хизмат кўрсатиш бугунги куннинг долзарб муаммоларидан биридир. Зеро, оила психологияси фан тармоғи сифатида бўлғуси ота-оналар томонидан ўзлаштирилиши уларнинг мустақил оилавий ҳаётга тайёр бўлишлари ва фуқаролик жамиятининг ёшларини оилани муқаддас билишга ўргатиш орқали уларни маънавий қадриятларга ҳурмат руҳида тарбиялашга ёрдам беради. Дастурда келтирилган мавзулар айнан шу мақсадга асосланиб тузилган.

Инсоният тарққиётининг ҳозирги босқичида оила муаммоларини ўрганиш ва ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш масалаларининг долзарблиги. Шахснинг шаклланишида оиланинг ўрни. Оила, соғлом авлодни тарбиялаш ва вояга етказиш. Ўзбекистон Республикасида оила масаласини қўйилиши ва ҳукумат томонидан чиқарилган Ўзбекистон Конституциясида оила. «Таълим тўғрисида»ги қонун, «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да оила масаласи. «Оила» илмий-амалий Марказининг юзага келиши, мақсад ва вазифалари, Ўзбекистонда «Оила Кодекси»ни қабул қилиниши, унинг мақсад ва вазифалари, 1998 йилнинг “Оила йили”, 1999 йилни “Аёллар йили” деб эълон қилиниши ҳамда Президент асарлари ва маърузаларида оила масаласиги эътибор берилиши ҳақидаги маълумотларни ўқувчи ёшларга етказиш мақсадида ушбу дастур тузилган.

**Ўқув режасида фанга ажратилган соатлар миқдори ва
дарс турлари бўйича тақсимоти**

№	Фан бўлимлари ва мавзулар	Умумий юклама, соат							
		Дарслар тури бўйича соатлар тақсимоти							
		Ҳаммаси	Жами	Назарий	Амалий	Лаборатория		Курс ши (лойиҳас	Мустақил
1	Оила психологиясининг умумий асослари	3	2	2	-	-	-	-	1
2	Оила хусусидаги шарқ мутафаккирларининг қарашлари	6	4	2	1	-	1	-	2
3	Оила таснифланиши	6	4	2	1	-	1	-	2
4	Ўсмирлик ёшидаги ўғил ва қизларнинг узига хос психологик хусусиятлари	6	4	2	1	-	1	-	2
5	Муҳаббат психологияси	4	3	2	1	-	-	-	1
6	Никоҳ олди омиллари хусусиятлари ва уларнинг никоҳ мустаҳкамлигига таъсири	6	5	2	2	-	1	-	1
7	Оилада шахслараро муносабатлар ва мулоқот психологияси	4	3	2	1	-	-	-	1
8	Оилавий низолар психологияси. Ажралиш, унинг сабаб ва оқибатлари	6	4	2	2	-	-	-	2
9	Репродуктив саломатликнинг ижтимоий - психологик жиҳатлари (соғлом оилани режалаштириш усуллари)	6	4	2	1	-	1	-	2
10	ОИТС (СПИД) ва жинсий йўл билан юқадиган касалликларнинг ижтимоий - психологик муаммолари ва уларнинг ечими	7	5	3	-	-	2	-	2
11	Оилавий муносабатларни ўрганишга оид психодиагностик тестлар	3	2	-	2	-	-	-	1
	Жами:	57	40	21	12		7		17

1-мавзу: **Оила психологиясининг умумий асослари**

Оила психологияси фанининг предмети-оиланинг ижтимоий ва этнопсихологик хусусиятларини ташкил этиши, жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши шахснинг маданий такомиллашувига, шахларни бири-бирига кўядиган талаблари ошишига ва шахслараро муносабатнинг нозиклашувига олиб келади. Бунинг дебочаси сифатида севги, мухуббат, оила ва оилавий муносабатлар юзага келади бу эса ўз навбатида оила психологиясининг илмий тақиқот предмети сифатида ўрганилиши талаб этилади.

Оила психологияси фанининг вазифаси –оила психологиясига доир энг муҳим билимларни бериш ва улар асосида тегишли малакалар кўникмаларни шакллантириб, ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлашдир. Оиланининг шахсни шаклланишидаги роли ҳақида ёшларга тасаввур бериш, ёшларга оилавий ҳаётга кузатиладиган ўзгаришлар ҳақидаги илмий билимлар билан таништириш, ёшларга оилавий ҳаётда бўладиган муаммолар, қонуниятлар ҳақида илмий тасаввур билан тарбиялаш, уларни бу жараёнларга тайёрлаш, ёшларни оилавий ҳаётда юзага келадиган, муаммоларга конструктив тус беришга, деструктив йўналишлардан сақланишга ўргатиш, ёшларни муаммоли вазиятлардан психологик жиҳатдан оқилона чиқиш малакаларини ўргатиш, ёшлар ўзларининг турмуш ўртоқларини тўғри танлаш малакаларини шакллантириш, ёшларни жинсий ҳаётга илмий асосда тайёрлаш, ёшларга оиланинг мустаҳкамлигини таъминловчи билим ва малакаларини шакллантириш, ёшларни оилавий мулоқатга тайёрлаш, ёшларни оилани режалаштиришга ўргатиш каби вазифалар ўқувчиларга берилиши кўзда тутилган.

2-мавзу: **Оила хусусида шарқ мутафакирларининг қарашлари**

Инсон ва инсоний муносабатлар, шахс ва унинг камолоти узоқ асрлардан буён жамиятнинг энг илғор кишилари, олимлар, буюк алломалар ва донишмандларнинг диққат марказида асосий масалалардан бири бўлиб келган. Абу Носир Фаробий, Абу Райҳон беруний, Абу Али ибн Сино, Юсуф Хос Хожиб, Кайковус, Хотам ибн Той, Алишер Навоий, Заҳриддин Муҳаммад Бобур, Ризоуддин ибн Фахриддин, Муқимий, Фурқат, Явқий, Увайсий, Нодира, Абдуруф Фитрадт, Абдулло Авлоний каби шарқ мутафакирларнинг оила хусусидаги доно фикрларининг баёни берилади.

Қадимги замонларда ибтидоий жамоа тузуми даврларида эркак ва аёл муносабатлари хусусиятлари. Никоҳ оила муносабатларининг юзага келиши ва ривожланиши. Инсоний ҳиссиёт, севгининг биологик асоси. Эркак ва аёл жинсий муносабатларининг шаклланиши. Эркак ва аёл муносабатларида юзага келган «табу»лар. Никоҳнинг дастлабки турлари. Эндогам оила. Экзогам оила. Уруғлараро никоҳ.

Дастлабки жуфтли никоҳларнинг юзага келиши. Эгалитар никоҳ (24-25 минг йиллар муқаддам). Хусусий мулкчиликнинг юзага келиши ва унинг

никоҳ оила муносабатларининг шаклланишига таъсири. «Совға айрбошлаш». Индивидуал жуфт никоҳнинг юзага келиши. Жуфт оила. Оилавий ролларнинг юзага келиши. Никоҳ оила муносабатларининг ижтимоий бошқарила бошланиши. Моногам оила турининг юзага келиши.

Инсоният тараққиётининг кейинги формацияларида никоҳ оила муносабатларининг ривожланиши. Ижтимоий тарихий тузумларда эр-хотинлар, оила аъзолари муносабатлари характерига кўядиган талаблари. Ибтидоий жамоа тузумида ишлаб чиқариш муносабатлари тараққиётининг оилавий муносабатлар характерига таъсири. қулдорлик тузумида оилавий муносабатлар характери. 8-март байрамининг юзага келиши (қадимги Рим).

Патриархат полигам (кўп хотинлилик), моногам оилалар. Фамилия (лот. фомил – бир одамга тегишли қуллар), нуклеар (лот. нуклеус – ядро) оилалар. Индустириал жамиятда нуклеар оилаларнинг ўрни.

Оила ва жамият муносабатлари. Оила аъзоларининг ижтимоий муносабатлари. Оиланинг жамиятдаги муносабатларга ва жамиятнинг оилага таъсири.

Никоҳ оила муносабатларининг эволюцияси

Никоҳ оила муносабатлари, оилавий ҳаёт психологиясига, ҳозирги замон оиласида кузатиладиган кўплаб ҳолатларга психологик нуқтаи назардан қараладиган бўлса, уларнинг илдизи никоҳ-оила муносабатлари эволюциясининг узок ўтмиши билан боғлиқдир. Никоҳ-оила муносабатлари эрамиздан олдинги иптидоий даврлардан биологик эҳтиёж сифатида пайдо бўлиб, аста-секинлик билан гуруҳлар, қабилалар, уруғчилик ва асосан онгли одамларнинг пайдо бўлиши, деҳқончиликнинг ривожланиши натижасида, никоҳ-оила муносабатлари, эр-хотин оила боқувчи эркак ва аёл муносабатлари шакллана бошлайди.

Махсус манбаларда қайд этилишича, қуръон, ҳадис ва бошқа муқаддас китобларда оила масалаларининг ёритилиши. Ўтмиш мутафаккирларининг оила моҳияти ҳақидаги фикр-мулоҳазалари. Ал-Бухорий, Бурхонуддин Марғиноний, Ат-Термизий, Форобий, Беруний, Ибн Сино, Юсуф Хос Ҳожиб, Амир Темур, Аҳмад Дониш, Абдурауф Фитрат, Абдулла Авлоний ва бошқаларнинг оила, оилавий муносабатлар ҳақидаги қарашлари.

Оила никоҳ ҳақида тушунча. Оила бирлигини таъминловчи омиллар: ўзаро севги, оиланинг барча аъзоларининг ахлоқий, иқтисодий, ҳуқуқий ва бошқа ўзаро масъулияти, ўзаро тушуниш ва эмоционал (ҳиссий) боғлиқлик, яқинлик. Оила аъзолари ўртасида эмоционал тенгликни таъминлаш-оила аъзолари ўртасида ишончли мулоқот, бир-бирини ахлоқий, маънавий, ҳиссий қўллаб-қувватлаш, уларда хотиржамликни (хавфсизликни) ҳис қилишни таъминлаш.

3-мавзу: Оила таснифланиши

Ҳозирги замон оилаларининг турлари

Ҳозирги замон оиллари қандай турларга эга эканлиги ва ижтимоий-психологик хусусиятларини билиш, уларга хос муаммоларни ўрганиш, оилавий ҳаётга рўй бериши мумкин бўлган нохушликларнинг олдини олиш имконини беради.

Оилалар тузулишига кўра бир неча турларга бўлиниши, тўлиқлигига кўра, бўғимлар сонига кўра, болалр сонига кўра, эр-хотиннинг ижтимоий келиб чиқишига кўра, эр-хотиннинг маълумоти савиясига кўра, оиланинг ёшига кўра, қудаларнинг ижтимоий-иқтисодий мослигига кўра, регионал жиҳатига кўра, никоҳдан қоникқанлик савиясига кўра, оилада эр ёки хотин етакчилигига кўра, оилада , эр-хотин муносабатларига кўра, эр-хотин миллатига (Байналминал) кўра ва бошқалар.

Ўзбек оиласининг юқоридаги ижтимоий-психологик классификацияси ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш учун хизмат қилади.

Ҳозирги замон оиласининг асосий вазифалари

Ҳар бир оила жамиятнинг бир бўғини сифатида, жамият олдидаги маълум бир вазифани бажаради. Оиланинг ижтимоий вазифалари ҳақида гапирганда булар қуйдагилар:

- Оиланинг иқтисодий вазифаси
- Оиланинг репродуктив вазифаси
- Оиланинг тарбиявий вазифаси
- Оиланинг коммуникатив вазифаси
- Оиланинг рекреатив вазифаси
- Оиланинг фелитстологик вазифаси
- Оиланинг регулятив вазифаси
- Оиланинг релаксатсия вазифаси

Иқтисодий - уй хўжалигини юритиш, оила аъзоларининг моддий ва маънавий эҳтиёжларини самарали қондирилишини таъминлаш. Фарзандни дунёга келтириш ва вояга етказиш жараёнида оиланинг жамиятга келтирадиган иқтисодий фойдаси.

Репродуктив - жамиятнинг биологик узлуксизлигини таъминлаш, болаларни дунёга келтириш.

Тарбиявий - маданий меросни авлоддан авлодга узатиш, ёш авлодни тарбиялаш жамиятнинг маданий меросини сақлаб туриш.

Коммуникатив - оила аъзоларининг мулоқотга ва ўзаро тушунишга бўлган эҳтиёжини қондириш.

Реактив - ўзаро жисмоний, моддий, маънавий ва психологик ёрдам кўрсатиш, бир-бирининг саломатлигини мустаҳкамлаш, оила-аъзоларининг дам олишини ташкил этиш вазифаси.

Фелицитологик - шахсий бахтга эришишга интилиш (фелицито-итальянча бахт). Инсоннинг том маънодаги бахтга эришишида оиланинг тутган ўрни.

Регулятив - бошқарув, ёш авлодни ижтимоий назорат қилиш ва катталарнинг маънавий-ахлоқий, сексуал ҳулқини назорат қилиш ва бошқариш.

Релаксация ва психотерапевтик - касб фаолиятида сарфлаган куч қувватини оилада қайта тиклаш ва эмоционал зўриқишлар, руҳий танглик, стрессларнинг олдини олиш. Руҳий зўриқишларни бартараф этиш.

Булар ҳақида шарқ мутафакирларидан Ал-Бухорий, Бурхонуддин Марғиноний, Ат-Термизий, Форобий, Беруний, Ибн Сино, Юсуф Хос Ҳожиб, Амир Темур, Аҳмад Дониш, Абдурауф Фитрат, Абдулла Авлоний асрларида ҳамда, ғарб социолог олимлар У.М.Свердлов, В.А.Райсенсов, В.П.Ключников, С.Д.Лаптенко, Н.Г.Юркевич ва А.Г.Харчев ва бошқаларнинг илмий тақиқотларида оиланинг ижтимоий вазифалари ўз аксини топган.

4-мавзу: Ўсмирлик ёшидаги ўғил ва қизларнинг ўзига хос психологик хусусиятлари

Психология фанининг муҳим соҳаларидан бири бўлмиш ўсмирлар психологияси бевосита ўсмир ёшидаги болалар психологиясининг ривожланиш хусусиятлари, қонуниятлари, механизмларини яққол намоён этади. Қарама-қарши жинсга нисбатан муносабатларнинг шаклланиш ёши.

Ўсмирлик даври ҳақида тушунча, бу давр янгиликлари. Ўсмир психологияси. Бу даврда ўсмирнинг ўз-ўзига ва атрофидагиларга нисбатан бўлган муносабатлари. Ўсмир организмида рўй берадиган психофизиологик ўзгаришлар: жинсий балоғатга етиш, эндокрин система фаолияти хусусиятлари ва уларга боғлиқ равишда ўсмир ҳулқи, руҳиятида кузатиладиган ўзгаришлар.

Ўсмирларда шахслараро муносабатларнинг ёш психологик хусусиятлари. Ўсмирлар автономиялари. Ўсмирларда дўстлик ҳисси. Аралаш жинсли гуруҳларнинг шаклланиши.

Ўғил ва қиз болаларда балоғатга етишнинг «ўз муддати» дан эрта ёки кеч рўй беришининг ўғил ва қиз болалар руҳиятига, ҳулқиға таъсири. Жинсий балоғатга етиш босқичлари.

Менструация циклида қиз болалар ва аёллар руҳиятида рўй берадиган ҳолатлар.

5-мавзу: Муҳаббат психологияси

Севги-муҳаббат ҳақида донишмандлар, мутахассис олимларнинг фикрлари. Севги-муҳаббат туйғуларининг турлари. қиз ва йигитлар орасидаги ўзаро ҳиссий муносабатларнинг турлари. Муҳаббат босқичлари. Муҳаббат ва ёш. Муҳаббат ва мижоз (мижоз билан ҳиссиётнинг ифодаланиши орасидаги боғлиқлик). Муҳаббатнинг қай даражада ифодаланишининг киши яшаётган шароит, муҳит, ижтимоий-ахлоқий ва миллий мезонларга боғлиқлиги. Севги ҳисларини бошидан кечираётган шахснинг ахлоқий покланиши. Муҳаббат белгилари: «биргалик эффекти», идрокнинг идеаллашуви, альтруизмнинг

кескин ифодаланиши, муҳаббат кучига чексиз ишониш, севгилисида бошқалар кўрмаган жиҳатларини кўриш, муҳаббат ҳиссининг намоён бўлиши. Севги меъзонлари. Севгининг фаслий ўзгариши. Рашк ва муҳаббат ҳислари. Рашк туйғуси, унинг кўринишлари.

6-мавзу: Никоҳолди омиллари хусусиятлари ва уларнинг никоҳ мустаҳкамлигига таъсири

Никоҳолди омиллари классификацияси. Никоҳга етуклик: жисмоний, жинсий, ҳуқуқий, ижтимоий, иқтисодий, маънавий-ахлоқий, психологик. Оила қуриш ёши. Никоҳгача танишиш муддати, шарт-шароитлари. Ёш оилаларнинг юзага келишида миллий урф-одатлар, анъаналар ва совчиликнинг ўрни. Никоҳолди омилларининг оила мустаҳкамлигига таъсири.

Оила қуриш мотивлари. Севги, моддий манфаатдорлик (ҳисоб) ёки стереотип бўйича оила қуриш ҳамда уларнинг оила мустаҳкамлигига таъсири. Ёш келин-куёвларнинг ижтимоий келиб чиқишлари, маълумот кўрсаткичлари ва бошқа шу каби никоҳолди омиллари.

Ёшларнинг бўлажак оилавий ҳаёт ҳақидаги тасаввурлари ва уларнинг оила мустаҳкамлигига таъсири.

7-мавзу: Оилада шахслараро муносабатлар ва мулоқот психологияси

Оилада мулоқот. Оилавий мулоқотларнинг ўзига хос қонуниятлари. Мулоқот маданияти. Оилавий мулоқот маданиятининг кўринишлари.

Мулоқот жараёнида юзага келадиган тўсиқлар психологик, вазиятли, мазмуний ва мативацион.

Оилавий муносабатлар психологияси. Ёш оилада эр-хотин муносабатлари динамикаси. Эр-хотин муносабатлари ривож-ланишининг нотекислиги. Ёш келин-куёвларни оиланинг бошқа аъзолари билан бўладиган муносабатлари. Келинларнинг янги оилага мослашиши. Оила қургандан сўнг келин ва куёвнинг ижтимоий мавқеининг ўзгариши. Эр-хотин муносабатларининг ўзига хослиги, эр-хотинлик муносабат-лари.

8-мавзу: Оилавий низолар психологияси. Ажралиш, унинг сабаб ва оқибатлари

Эр-хотин муносабатларида низоли вазиятларнинг юзага келиши. Оилавий низолар турлари. Низоларнинг ижтимоий-психологик тавсифи. Оилани мустаҳкамловчи (конструктив), оилавий муносабатларни бузувчи (деструктив), тор доирадаги (эр-хотин ўртасидаги) ва кенг доирадаги (бошқалар ҳам иштирок этадиган) низолар.

Эр-хотин низоларининг динамикаси (қарама-қаршилик-ларнинг юзага келиши, низоли вазият, низоларнинг кечиши, низодан сўнги вазият). Оилавий муносабатларда «тескари воронка» тамойили.

Оилавий муносабатларда низоларни юзага келтирувчи ва оилавий муносабатларнинг бузилишига олиб келувчи сабаб, баҳона ва омиллар.

Низоларнинг олдини олиш ва бартараф этиш усуллари.

Ота-оналар ва фарзандлар ўртасидаги низолар. қайнона-келин ўртасидаги низолар. қайнона-куёв ўртасидаги келиш-мовчиликлар.

Ажралиш ва унинг оқибатлари. Ажралишнинг ўзига хос ижтимоий-психологик ва этнопсихологик хусусиятлари.

Ажралиш сабабалари, омиллари. Ажралиш оқибатлари. Уларнинг салбий асоратларини камайтириш масалалари.

9-мавзу: Репродуктив саломатликнинг ижтимоий –психологик жихатлари (соғлом оилани режалаштириш усуллари)

Контрацептив воситалар ва уларнинг турлари ҳақида тушунча. Анъанавий усуллар, бола эмизиш, жинсий алоқани тўхтатиш, презерватив, диафрагма ва цервикал қалпоқчалар, спермацид воситалар, гормонал сақланиш воситалари ва бошқалар ҳақида тушунча. Контрацептив воситалардан фойдаланиш усуллари. Контрацептив маданиятни шакллантиришнинг ижтимоий-психологик ва ҳудудий хусусиятлари.

10-мавзу: ОИТС (СПИД) ва жинсий йўл билан юқадиган касалликларнинг ижтимоий-психологик муаммолари ва уларнинг ечимлари

ОИТС ва жинсий касалликларни дунёдаги тарқалганлик ҳолати. ОИТС ва жинсий йўл билан ўтадиган касалликларнинг ижтимоий омиллари. Мазкур касалликларни оилага, шахснинг шахслараро муносабатларига, касб фаолиятига, жинсий қувватига, психосоматик ҳолатига ҳамда наслига таъсири.

ОИТС ва жинсий йўл билан ўтадиган касалликларнинг юқиш йўллари ва воситалари. Мазкур касалликларни эркак ва аёлларда ифодаланишининг ўзига хос хусусиятлари. Уларни бартараф этиш юзасидан тавсиялар.

11-мавзу: Оилавий муносабатларни ўрганишга оид психодиагностик тестлар.

Оила психодиагностикаси ҳақида тушунча. Оилавий муносабатларни психологик ўрганишнинг ўзига хос хусусиятлари. Оилани ўрганиш психодиагностик методикаларининг афзалликлари ва камчиликлари. Уларга қўйиладиган талаблар. Никоҳ-оила муносабатларини ўрганувчи методлар. Никоҳ олди омилларини ўрганиш методикалари ва улардан фойдаланиш масалалари. Сухбат, анкета, кузатиш, эксперт баҳолаш.

Конкрет психодиагностик тестлар: Севги ва ёқтириш майли шкаласи, бу катта севгими ёки енгил-елпи ёқтиришми. Сиз уни қай даражада севасиз, Севги-муҳаббатга лойиқмисиз, Никоҳга маънавий тайёргарлик тести, Турмушга чиқиш учун тайёرمىсиз. Характерларнинг мос тушушини аниқлаш тести. Ёлғизлик даражасини аниқлаш,

Саволнома. Сизнинг шахсий ҳаётингизда бахт борми?, Сиз рашкчимисиз?, Сиз рашк қилиш керак эмаслигини яхши биласиз, лекин ... , Сиз

яхши хотинмисиз?, турмушга чиқишга тайёрмисиз?, Сиз уни қанчалик севасиз?, Сиз ўзингиздан розимисиз?, Севармикан?, севмасмикан?, Сиз ўзингизга қандай муносабатда бўласиз?, Одамларга ёқасизми?, Сиз турмуш ўртоғингизни яхши биласизми?¹, Сиз бир-бирингизга мос тушасизми?, айтингчи Сиз бахтлимисиз?, Ҳаётга муносабатни аниқлаш ва бошқалар. Бу методикалар ёрдамида амалий машғулотлар ўтказиш¹.

Адабиётлар рўйхати

1. Каримов И.А. “Ўзбекистон буюк келажак сари”. -Т.:, “Ўзбекистон”, 1998. –683 б.
2. Каримов И.А. “Хавфсизлик ва барқарорлик тараққиёт йўлида”. –Т.:, “Ўзбекистон”, 1998. –431 б.
3. орзуси”. –Т.:, “Шарқ”, 1999. –182 б.
4. 1998 йил оила йили-1998 год семьи. –Т.:, “Ўзбекистон”, 1998. –128 б.
5. Оила манфаатларини таъминлаш борасида 1998 йилда амалга ошириладиган тадбирлар давлат дастури тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 27-январь 45-сон қарори.
6. Республика «Оила» илмий-амалий марказини ташкил этиш тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 2-февраль 57-сон қарори.
7. Ўзбекистон Республикаси Оила Кодекси. -Т.:, «Адолат», 1998. –300 б.
8. Каримов И.А. “Баркамол авлод давлат дастури” 2010 йил.....
9. Авлоний А. Туркий гулистон ёхуд ахлоқ. –Т.:, «Ўқитувчи», 1992. –160 б.
10. Аминов Б. Ўсмирлар жинсий тарбияси. -Т.:, «Ўқитувчи», 1979.
11. Амир Темур ўғитлари. –Т.:, «Наврўз», 1992. –64 б.
12. Буриева М.Р. Ўзбекистонда оила демографияси. -Т.:, 1997. -182 б
13. Бухорий-Ал Абу Абдуллоҳ Муҳаммад Ибн Исмоил. Ҳадис. VI жилд. АЛ-Жомийъ Ас-Саҳиҳ(Ишонарли тўплам). –Т.:, «комус», 1992. –527 б.
14. Исаев Д.Н., Каган В.Е. Половое воспитание и психогигиена пола у детей. –Л.:, 1979. –184 с.
15. Исаев Д.Н., Каган В.Е. Психогигиена пола у детей: руководство для врачей. –М.:, 1986. –336 с.
16. Исаев Д.Н, Каган В.Е. Половое воспитание детей. –Л.:, 1988. –160 с.
17. Исмаилов М.Н. Ўқувчи гигиенаси. –Т.:, 1977.
18. Кайковус. қобуснома. –Т.:, “Мерос”, 1992. –176 б.
19. Кленицкая Е.М. қиз бола тарбияси. –Т.:, “Медицина”, 1971.
20. Ковалев С.В. Психология современной семьи. –М.:, 1988.
21. Ковалев С.В. Подготовка старшеклассников к семейной жизни. –М.:Ю 1991. –143 с.

---

¹ Мазкур курс бўйича назарда тутилган амалий машғулотлар мавзуга оид психодиагностик методикалар воситасида мавзуга оид материал йиғиш, шунингдек мавзу материалларини муҳокама қилиш, савол-жавоблар, давра суҳбатлари, мутахассислар билан учрашув, аноним саволларга жавоб, муаммоли вазиятларни мустақил ечиш тренинглар тарзида ўтказилади.

22. Кон И.С. Психология юношеской дружбў. –М.:, 1973. –92 с.
23. Кон И.С. Введение в сексологию. –М.:, 1988. –320 с.
24. Корик Г.Г. Никоҳ ва саломатлик. –Т.:, “Медицина”, 1976.
25. Лисотский В.Г. Любовь и нравственность. -Л.:, 1985. –224 с.
26. Маркосян А.А. Ёш физиологияси масалалари. –Т.:, 1977. –256 б.
27. Мир детства. Подросток. /Под. ред. А.Г.Хрипковой: отв. ред. Г.Н.Филонов. –М.:, “Педагогика”. 1982. –432 с.
28. 1001 саволга психологнинг 1001 жавоби. (ЮНЕСКО, ЮНПФА лойихаси асосида). –Т.:, «Мехнат», 2000. –192 б.
29. Муртазаев М.Я. Таносил касалликлари. –Т.:, Медицина, -1981.
30. Нумонова Ё. Этнопсихологические особенности репродуктивного поведения у узбеков. Дис. канд. психол. наук. –Т.:, 1996. –181 с.
31. Оилани ўрганиш психодиагностика методикалари. Тузувчилар: Н.А.Соғинов, Ф./Ҳабибуллаев. –Т.:, 1996. –38 б.
32. Оила психологияси. Академик лицей ва касб-хунар коллежлари ўқувчилари учун. //Б.Шоумаров тахрири остида. –Т.:, «Шарқ», 2000. –272 б.
33. Саматов Г. Қалтис саволларга нозик жавоблар. (Жинсий муносабатларга бағишланган илмий-оммабоп рисола). –Т.:, 1992. –48 б.
34. Санюкевич Л.И. Половое воспитание детей и подростков. –Минск: 1979. –256 с.
35. Сатир В. Как строить себя и свою семью: Пер. с англ. –М.:, 1992. –192 с.
36. Семейное воспитание: Краткий словарь. /Сост.: И.В.Гребенников, Л.В.Ковинько. –М.:, 1990. 319 с.
37. Семья. Социально-психологические и эстетические проблемы: Справочник. /В.И.Зацерин, П.М.Бучинская, Н.Гавриленко и др. –Киев: Политиздат Украинї, 1990. –225 с.
38. Содиқов К., Собирова Р., /овсиддинов. Жинсий тарбия. –Т.:, Медицина, 1982.
39. СоғиновН.А. Социально-психологическое особенности удовлетворенности браком в узбекской семье. Дисс. канд. психолог. наук. –Киев.:, 1990. –213 с.
40. Станков А.Г. Что надо знать до брака и после браке. –Т.:, Медицина, 1981. –351 с.
41. «Сунани Термизий». Ҳадислар тўплами. VI жилдлик. I жилд. Таржимон М.Кенжабек(Кенжабоев М.Т.). –Т.:, 1999. –668 б.
42. Супружеская жизни гармония и конфликты. /Сост. Л.А.Богданович. –М.:, 1990. –176 с.
43. Тесты для супругов. –Минск, 1998. –32 с.
44. Толстўх А.В. Взрослые и дети: парадоксы общения. –М.:, 1988. –128с.
45. Турсунов Н.Т., Голосовкер А.М. Венерик касалликлар ҳақида нималарни билиш керак. –Т.:, Медицина, 1973.
46. Умаров Б.М. Ўсмирлар суицидал хулқининг ёш психологик хусусиятлари. Психол. фан. номзод. дис. –Т.:, 1993. –154 б.

47. Усмонов Э.Ш. Ўзбек хотин-қизлари суицидал хулқининг (ўз-ўзини ёндириш) ёш психологик хусусиятлари. Психол. фан. номзод. дис. –Т.: – 160 б.
48. Учителям и родителям о психологии подростка. /Под ред. проф. Г.Г.Аракелова, -М.:, 1990. –304 с.
49. Фаробий А.Н. Фозил одамлар шахри. –Т.:, “А.қодирий” номидаги халқ мероси нашриёти, 1993. –223 б.
50. Фахр ул Банот Сибғатуллоҳ қизи. Оила сабоқлари. –Т.:, 1992. –96 б.
51. Фитрат А. Оила ёки оила бошқариш тартиблари. –Т.:, Маънавият, 1998. –112 б.
52. Фромм Э. Искусство любить: Исследование природы любви. /Пер. с англ. –М.:, 1990. –160 с.
53. Ходаков Н.М. Ёш келин-куёвларга. 3-нашр. –Т.:, 1990. –173 б.
54. Ҳомиладорликни олдини олишнинг замонавий усуллари. Оилани оқилона режалаштиринг. –Т.:, 1998. –34 б.
55. Хрипкова А.Г., Колесов Д.В. Гигиена ва саломатлик. –Т.:, 1986.
56. Ҳусайн Воиз Кошифий. Фатувватномаий Султоний: ёхуд жавонмардлик тариқати. –Т.:, 1994. –111 б.
57. Шарипова Д.Ж., Семёнова А. Ўқувчиларга гигиеник таълим-тарбия бериш. –Т.:, “Ўқитувчи”, 1983.
58. Шахс инқироз ҳолатининг ижтимоий-психологик сабабларини ўрганиш ва уларни бартараф этиш. -Т.:, 1997. – 39 б.
59. Ғ.Б.Шоумаров, И.О.Ҳайдаров “Оила психологияси” ўқув кўл. Академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари ўқувчилари учун. 2008 й. “Шарқ” нашриёти. 294 б.
60. Шоумаров Ш.Б., Шоумаров /Б. Муҳаббат ва оилавий ҳаёт. –Т.:, “Ибн Сино”, 1996. –96 б.
61. Шоумаров /Б., Шоумаров Ш.Б. Муҳаббат ва оила. –Т.:, “Ибн Сино”, 1994. –120 б.
62. Ғофуров А.Т., Содиқов В.С. Мактаб билан оиладаги гигиеник ва жинсий тарбия. –Т.:, 1987. –184 б.
63. Яссавий А. Девони ҳикмат. –Т.:, “Ғ.Ғулом”, 1992. –208 б.